

חלק ד: בחירת בן-זוג

הימצאותה של הבת בחברה היצרנית

עם גמר הלימודים בבית הספר התיכון עולה שאלת החברות. עם מי להיפגש; האם להתנהג בשעת הפגישה בצורה חופשית או באיפוק ובהסתייגות; כיצד ניתן להכיר את החבר; מהם התכונות ההכרחיות לקראת נישואין מוצלחים וכיוצא באלה.

יש להשתדל להימצא בחברה דתית, שבה רב הסיכוי לפגוש בחור דתי; אולם קורה שנפגשים עם בחור לא-דתי, אינטליגנטי, ומתחילה ההתלבטות. נדמה לבת שקשה יהיה לה למצוא בחור דתי משכיל כמוהו, והיא שואלת את עצמה: האם לא כדאי לוותר על ההיבט הדתי?

יש לדעת, שבנישואין עם בחור חילוני טמונות סכנות מרובות בעתיד. בחור חילוני, שלא גדל בבית דתי, ולא התחנך במסגרת החינוך הדתי מגיל צעיר, קשה יהיה לו להזדהות עם אותו עולם של אידיאלים, חוויות, ותחושות, שהבת הדתית מזדהה אתם באופן טבעי. מושגים כמו קדושת הנישואין, טהרת המשפחה זרים לו. כשמתכוננים להקים משפחה ולגדל ילדים, עלולות להתנגשויות להיות הרבה יותר רציניות ממה שהבת מסוגלת לתאר לעצמה קודם לכן. הבחור החילוני רחוק מלתפוס את חומרת האיסור של המצוות הקשורות בטהרת המשפחה ולהבין את משמעותם העמוקה;

מאמר זה התפרסם בירחון "מחשבת" ואחר-כך בקובץ "אל המקורות"

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

הוא אינו מסוגל לשמור על קדושת השבת (אינו יכול להפסיק לעשן בשבת) אינו יכול לשמור על כשרות המזון, אינו מסוגל להתפלל בבית-הכנסת ואיננו יכול לחנך את הילדים לקיים מצוות.

הבטחות, שניתנות לפני הנישואין מתוך רצון טוב וכן, הנן חסרות כל ערך ואין אפשרות לקיים אותן לאחר הנישואין; שכן הניגוד רב על המשותף.

כדי להימנע מעימותים מיותרים יש לחפש בחור דתי ולשם כך מומלץ להימצא בחברה דתית.

שאלת הייחוד והחברות המתמשכת

כשנפגשים עם חבר יש לתת את הדעת לשאלת ה"ייחוד" (הימצאות יחדיו בתנאים של העדר אנשים נוספים). ההלכה מחמירה בעניין זה, בראייה ש"אין אפוטרופוס לעריות", שכן תנאי ייחוד מביאים לידי הרהורי עבירה. בת מסוגלת לשלוט על עצמה יותר מבן; במיוחד קשה הדבר בימינו שכן בשל השפעת האווירה המתירנית ברחוב, יש בנים שאינם מחונכים לשליטה עצמית, ומרשים לתת לעצמם פורקן.

יש לדעת, כי אצל הבן מתעוררת תגובה ארוטית כתוצאה מגירוי חיצוני של החושים כמו: תמונה, תנועה מסוימת, מגע, ריח וכדומה. בן הנמצא בחברת בת, שאיננו מחונך לריסון עצמי, רואה במתן פורקן ליצר סימן לגבריות. ואילו הבת נוטה לחשוב, שהבן מתייחס אליה בחביבות מאחר שהוא אוהב אותה, ולא כן. לפעמים אין הדבר קשור אצלו כלל בתחושת חיבה מיוחדת כלפי בת היושבת על ידו, שכן אילו הייתה יושבת על ידו בת אחרת, היא הייתה זוכה לאותו יחס. אולם קיימת סכנה שבת המרגישה את עצמה בודדה ומחפשת קירבה ותשומת-לב, תהיה מוכנה להיפגש עם הבחור פעמים נוספות; היא תפתח מערכת יחסים קרובה אל אדם שאינו מתאים לה מבחינה אישית ורוחנית, ואולי איננו חושב עליה כלל ברצינות.

החלטה נחושה מראש על הדרך שבה תלך, תחנך אותה לשליטה עצמית מוגברת להתרחק מכל מגע פיסי, ואף היא תוכל לעזור לחבר להתנהג כהתאם להלכה.

ישנם צעירים הקושרים קשרי חברות עם בנות גילם למשך זמן רב ואינם מתכוונים להתחתן עמן. זוהי אשליה מסוכנת, שכן כאשר נפגשים בני הזוג תקופה ממושכת מתפתח ביניהם יחס נפשי. החברה אף היא מתחילה להתייחס אליהם כאל זוג חברים קבוע והבת יוצאת ממעגל הפניות. לבסוף או שהם מתחתנים, על אף שאינם מתאימים זה לזה, או שהם נפרדים.

בחירה נכונה

לפני שנפגשים עם בחור בקביעות, יש לשקול באיזו מידה הוא עונה על הדרישות שהבת מציבה לעצמה. יש לבחון האם הוא בעל מזג נוח, בעל מידות טובות, נבון, אחראי ואינטליגנטי; הבת הדתית תכדוק בראש ובראשונה האם הוא דתי.

בימינו נוטים בני הנוער להקדיש תשומת-לב יתרה לצד החיצוני של בן או בת-הזוג, כאילו זהו היסוד המבטיח נישואין מאושרים. לעתים אף קורה, שמועמד שלו כל הנתונים הרצויים, אך מבחינה חיצונית אין הוא תואם את הציפיות אין מתייחסים אליו כלל וכלל. כשנפגשים עם אדם זה פעמים נוספות ומשוחחים אתו, מוצאים עולם רוחני משותף, ומתרגלים גם לצורתו החיצונית, והיא חדלה להפריע.

אהבה נכזבת

בספר, שהתפרסם באמריקה על-פי הפסיכיאטר ד"ר ג'קסון (בשיתוף עם הסופר לדרר) על מקסמי-השווא של הנישואין, כתוב על "שבעת השקרים המוסכמים בנישואין". אחד השקרים הוא, שהיסוד לחיי-נישואין מאושרים הוא "אהבה בוערת". השקר השני הוא שהשיקול המכריע בבחירת בן-זוג הוא הימצאותו של רגש אהבה.

מי שחושב, שהשיקול העיקרי הוא אהבה, ואיננו מתחשב בכל הגורמים האחרים כמו: עולם רוחני משותף, הבנה הדדית והווי חיים משותף עלול להתאכזב מרה. האדם המאוהב נכבש כולו בסערת היצר ונתון להשפעתו; אין לו כל אפשרות לשקול את תגובותיו. הכול מבחינים בחסרונות של בן-הזוג ואילו האדם המאוהב איננו רואה אותם. אחרי הנישואין, ולפעמים אף כעבור זמן קצר ביותר, באה ההתפכחות ואתה האכזבה הגדולה.

בן-הזוג הוא עצבני, אינו מתחשב, איננו מבין לנפש בת-הזוג כלל וכלל וכיוצא באלה. הבחורה לפני הנישואין הייתה מושכת ויפהפייה; אך אחרי הנישואין מתברר שהיא איננה נבונה, איננה מסודרת, איננה מגלה אחריות, ומתגלית אישיות מחוסרת ערכים. הפער הזה שבין הדמיון למציאות גורם לרוגז ולמרירות, ולעתים קרובות אף לפירוד בקרב משפחות צעירות.

שלטון ההיגיון על הרגש

בבחירת בן הזוג יש להשליט את ההיגיון על הרגש. אין להסתנוור מיופי מושך וזוהר. יש לברר האם הוא שומר מצוות ומהי מידת אחריותו של בן הזוג, כמו-כן יש לבחון באיזו מידה יש להם נושאים משותפים. רק לאחר שנמצא המכנה המשותף ביניהם, נפתחים הלבבות להתפרצות הרגשות. הלב הוא בבחינת פרח סגור, הזקוק לתנאים כדי להיפתח.

כיצד להכיר את בן-הזוג?

כדי להכיר את בן-הזוג נהוג בימינו "לבלות" יחד; הווה אומר, לצאת פעם ראשונה לקולנוע, פעם שנייה — לתיאטרון, ופעם שלישית — לערב

דיקודים. זוהי "היכרות". לאמיתו של דבר אין "היכרות" זו מוכיחה מאומה, שכן הבילוי הוא פסיבי בעיקרו, ואין לומדים מכאן על נטיותיו ומחשבותיו של בן-הזוג.

כדי להכיר את עולמו הרוחני של בן-הזוג, השקפותיו ונטיותיו, יש ללבן יחד בעיות. יש לבחון באיזו מידה מסוגלים שני בני הזוג לבלות יחד בשעות הפנאי שלהם (לא במקומות בידור), וכיצד הם מסוגלים לבנות בעצמם את עולמם הרוחני המשותף להם בעתיד. ניתן להכיר את תכונותיו של בן-הזוג, כשהוא נמצא בסביבתו הטבעית וכן ביחסו לחבריו. גם חוות-דעת של חברים יכולה להיות לעזר רב.

"ברוגז"

גם כשההיכרות עמוקה, יש לבחון זה את זה באיזו מידה מסוגלים בני הזוג להתגבר על "ברוגז", או באיזו מידה ה"ברוגז" הוא ביטוי של גישה שתלטנית או סימפטום לרגישות יתר. אחד הפסיכולוגים אף קבע את ה"ברוגז" כמבחן לבן או בת הזוג. יש לקבוע פגישה ולאחר בכוונה חצי שעה; אם הבחורה תפנה את עורפה באופן הפגנתי ותעזוב את המקום, ניכר שכל התייחסותה היא שטחית. במקרה זה מן הראוי לוותר עליה; שכן אילו היתה באמת אוהבת את הבחור, היתה דואגת שמא קרה לו משהו בדרך, והעובדה, שהיא סוף-סוף רואה אותו בריא, הייתה משמחת אותה ומשכיחה ממנה את כל אי-הנעימות שבציפייה.

רגישות-יתר זו מקורה באישיות חלשה, הרגילה לראות את עצמה כמרכז, ותובעת שהכול יתחשבו בה. אישיות מסוג זה תדרוש גם בעתיד שמירה על זכויותיה ועלולה להיפגע בקלות, אם לא תיענה בחיוב. בדרך דומה ניתן לבחון את הבחור.

"דור הכיפות הסרוגות" — ושידוכין

זכינו וגדל בקרבנו, בקרב חניכי הישיבות התיכניות, האולפנות והמכללות מספר הבנים והבנות שגישתם ליחסים שבינו לבינה מתבססת על ההלכה, על גישה מודעת של מרחק בין המינים שלא לצורך נישואין, והתיחסות לשידוך כאל אמצעי להכרת המועמד/ת לנישואין.

"זכינו", מאחר שהיתה תקופה שמושג "החברות" בקרב חוגים אלה היה לגיטימי ומקובל יותר ממה שהוא כיום, מחוסר ידע של גדרי ההלכה, ובגלל ההשפעה המתירנית ברחוב הישראלי.

עם זאת יש לציין שציבור זה, המגיע לישיבות התיכניות והאולפנות, עולם ועולם הוריהם איננו סגור בצורה הרמטית בעולם היהדות בלבד, אלא הינו מעורב בצורה אינטגרטיבית עם העולם החיצוני ה"מודרני", כך שלעיתים מערכת הגישות של עולם זה משפיעה גם על נפשו של הצעיר או הצעירה, וזה יוצר דו ערכיות. ערכים שונים ואפילו מנוגדים חיים זה בצד זה, או זה בתוך זה, בלי שהאדם עצמו מבחין בשרשיה השונים של גישה זו או אחרת.

ענין זה מתבטא בציפיות מבן או בת הזוג המיוחל. אמנם, מבין כבר הבן או הבת שבמסגרת שידוך יש לשלב גם את השיקול ביחס לבן הזוג: להתעניין אודותם, לברר פרטים של האישיות, הגישה הדתית, מידת האינטליגנציה וכד'. כל זה במידה הרבה יותר גדולה מאשר מקובל ברחוב

המודרני, שם היופי החיצוני הוא גורם חשוב ביותר, והאמוציה החזקה — ההתאהבות או המשיכה בין בני הזוג — היא היסוד העיקרי. הדגשת האמוציה נראית שם לפעמים כה חשובה, עד כי למענה מוכנים לוותר על כל השיקולים הנוספים, הקיימים והחשובים לשם הקמת משפחה.

הדגשת היסודות האישיים של בן הזוג, ועצם ההסכמה להפגש על-ידי "שידוך" נראים כהמשך למקובל ביהדות מדורי-דורות. אולם לאמיתו של דבר, אין זה בדיוק כך. בדורות הקודמים היה מקובל (ובחוגים מסויימים מקובל גם עכשיו), שאת בני הזוג בוחרים בעיקר ההורים. הם היו מתעניינים במועמדים, שואלים ודורשים עליהם פרטים ופרטי פרטים מכל מי שניתן היה לברר ובני הזוג היו צריכים רק להיפגש, על מנת להתרשם איש מרעהו כדי "שלא יקדש אשה בטרם שייראנה". כל שכן שהספיקה התרשמות כללית חיובית.

במקרה כזה הוחלט על נישואין בתקווה ואמונה, שהקשר בין בני הזוג יתפתח אחרי הנישואין בע"ה.

גם בתוך תקופת האירוסין נמנעו בני הזוג מלהפגש, כדי למנוע התפתחות רגשית יתרה, היכולה להביא ל"הרהורי עבירה" או למגע כלשהו.

קשיים ביצירת קשר

בימים אלה חל שינוי בגישה: הבחור והבחורה אינם סומכים על ההורים, שיבחרו להם את בן/בת זוגם. שני בני הזוג רוצים להכיר איש את רעהו, להכיר את העולם הרוחני של בן הזוג, את יחסו לבעיות מסויימות וכו', וכבר לפני הנישואין קיימת ציפיה ורצון להרגיש, כי עולמותיהם הרוחניים יוכלו להשתלב ושגם מבחינה נפשית-רגשית קיימת אצלם התעוררות המתפתחת לאהבה.

כשמדובר במישור הרוחני אינטלקטואלי ניתן להשיג את המידע הזה על ידי כמה שיחות ופגישות. הבעיה מסתבכת יותר כאשר מעוניינים להגיע למעורבות רגשית כבר לפני הנישואין.

אחוז ניכר של בחורים ובחורות שהינם גלויי-לב, פתוחים ועירניים בחברת ידידיהם הקרובים, הינם סגורים ומסוגרים בפני אדם זר וקיים אצלם "המחסום הפסיכולוגי" — המעצור לחשוף את עצמם בפני זרים. קשה להם לחדור למעמקי עצמם, לגלות את עצמם, לגלות את עולמם, לספר על עצמם, ואז קורה שאף על פי שבשטח ההכרתי — במודע — העולמות משתלבים, הרי בשטח הרגשי לא נוצר קשר מספיק וקשה להם להכיר, בעצם, איש את רעהו.

כאשר נפגשים שני צעירים כאלה האוירה בשעת השיחה עדיין קצת "מתוחה", השיחה איננה קולחת מספיק, ועם גמר הפגישה אין הם מרגישים שנוצר ביניהם קשר. אם אחרי פגישות אחדות — שתיים או שלוש — אין הם מרגישים עניין ממשי איש ברעהו, הרי הבחור או הבחורה מחליטים להפסיק את המפגשים, מתוך חשש שאם טרם נוצרה ה"כימיה", הרי אין סיכוי שהיא תיווצר בעתיד. בעיה זו אינה קיימת בציבור החרדי, כי מלכתחילה אין מצפים לקרבה נפשית לפני הנישואין. הם רואים את כל ההתפתחות הרגשית-נפשית כענין טבעי שצומח לאט לאט, לאחר הנישואין: "ויביאה האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה" (בראשית כד'-סג').

הציבור החילוני "המודרני" לעתים אף אינו מגיע למצב הפסיכולוגי הזה של הבעייתיות שבהרגשת הקרבה מצד אחד והזרות מאידך גיסא — כי בילוי משותף כפי שמקובל אצלו באוירה קלילה, דברי דבדיחותא, מגע פיסי קרוב, מגע-יד, ריקודים וכו' — יוצר את הרגשת הקירבה על רקע של משיכה בין המינים, ואז נוצרת הרגשה של שייכות בה "ניתוחים פסיכולוגיים" אין להם מקום כלל. ההרגשה מרקיעה שחקים ובני הזוג המאוהבים אינם מתלבטים בבעיות נוספות, ואינם חושדים כי יכולות להתעורר בעיות. כסיפורו של פרופ' גינות על בת אחת שאמרה לאמא שלה: "אמא, עכשיו אני כבר משוכנעת, שאני מאוהבת" — "איך את יודעת?", שואלת האם. — "אני יכולה לבלות שלוש שעות עם החבר שלי בלי להוציא הגה מהפה!". האם המבוהלת אינה מרוצה כלל וכלל. היא רצה לפסיכיאטר, ושואלת אותו: "ד"ר, מה לעשות? מה יקרה להם כשהם יתחילו לפתוח את הפה?"

דווקא בציבור שלנו — החי בשני עולמות — קיימת פרובלמטיקה זאת.

הנוער יודע ש"אהבה יש בעולם", ושאהבה היא היסוד בין המינים, ומצפה כי כבר לפני הנישואין תפתח הרגשה זו.

נכון, שלפעמים קורה גם בחוגים שלנו שמתפתחת הרגשה מודעת של אהבה, אך זה תלוי בשלושה גורמים: א. במידת הפתיחות הכללית של הבחור או הבחורה. ב. במידת התגברותם על המעצורים שלהם. ג. בהחלטה להתחתן.

פתיחות כללית

במקרה ששני בני הזוג, או לפחות אחד מהם, הם טיפוסים פתוחים מאוד, יכולה להיווצר בקלות הרגשת קירבה, אולם בדרך כלל, אחוז האנשים הפתוחים מאוד הוא קטן יחסית, וגם לא כל פתיחות מוכיחה על עומק אישיות. לפעמים ההיפך מזה הוא הנכון. וכאן אנו עוברים ל-ב: לא בקלות נוצרה פתיחות בין בחור ובחורה, אשר בדרך כלל חיו בחברה חד-מינית. כאן ישנם מעצורים חזקים יותר שנוצרו הן כתוצאה מהשקפת עולם הדורשת להתרחק מקירבה בין המינים היכולה להביא לידי גרויים והרהורים (שולחן ערוך, אבן העזר סעיף כ"א) והן מאחר שבמשך גיל ההתבגרות פיתחו מעצורים רגשיים חזקים כלפי בני המין השני. במקרים כאלה לבו של האדם כאילו נתון בידו וסגור תחת כמה מנעולים, המונעים ממנו להתרגש מהר.

ואם בחור ובחורה כאלה נפגשים למטרת נישואין, יש שמבחינת העולמות המודעים, נוצר קשר ואפילו הבנה; הם נראים מתאימים איש לרעהו, אבל מכיוון שבמישור הנפשי והרגשי לא חלה תזוזה ממשית תוך כמה פגישות בגלל העדר הפתיחות, ובגלל העדר התפתחות רגשית מהירה — לה מצפים בני הזוג — חוששים הם להמשיך, כי נראה להם שהעיקר חסר עדיין.

התגברות על המעצורים

ולא כן הוא. פרובלמטיקה זו היא תסביך שנוצר כתוצאה מן החיים בשני

עולמות מנוגדים: עולם של חינוך תורני המחנך למרחק בין המינים ולפיתוח מעצורים עד לנישואין – ועולם של השפעה מתירנית התובעת את ההתפתחות הרגשית לפני הנישואין.

אין זאת אומרת שתמיד-תמיד, ובכל מקרה, מתאימים שני בני אדם איש לרעהו. זהו היסוד של "עד שייראנה": לפעמים ישנה הרגשת דחיה, הרגשת "אנטי", נפגשים והאורה כבדה ומכבידה כמשקל כמה אטמוספירות. במקרים אלה אסור להתחתן.

אבל אם נפגשים והאורה היא בעצם נוחה, ואפילו נעימה, וגם השיחה מתפתחת באופן סביר (הפסקות קלות גם הן טבעיות), במקרה כזה רצוי בהחלט לנסות להמשיך בפגישות, להמשיך בהיכרות, ואולי בינתיים יפתחו בני הזוג יותר איש לקראת רעהו.

ההחלטה להתחתן

אם מרגישים התקדמות מסוימת מפגישה לפגישה במישור הרגשי (גם אם עדיין אין מרגישים "מאוהבים"), אם ישנו עולם רוחני משותף ונוצר יחס הדדי של הערכה ושל חיבה מסוימת, במקרה כזה מותר אפילו להחליט על אירוסין וכאן הגורם השלישי – ההחלטה להתחתן – אף הוא גורם חשוב ביותר להתפתחות ההרגשה אצל שני בני זוג צנועים. עצם ההחלטה החיובית משילה כמה מעצורים ופותחת כמה מנעולים, מאפשרת להרגשה להתפתח ולפעמים אף "להמריא לשחקים". מעתה כבר אין צורך בהשתריינות.

העניינים המעשיים של בעיות משותפות, טבעיות, נורמליות, של חיי יום-יום ושל סידורים לקראת החתונה – בניגוד לשיחות המלאכותיות שקדמו – כל זה יוצר קשר מעשי, העוזר לפיתוח הרגשת הקירבה והשייכות.

מובן מאליו, שקשר ממשי יכול להיווצר אצל בני זוג צנועים רק לאחר הנישואין כאשר חיים יחד 24 שעות ביממה וכשקיימים גם יחסי אישות,

אותם קבע הקב"ה כיסוד וכבסיס לקשר בין שני בני האדם "זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם". רק בחיי המשפחה אחרי הנישואין יכולים בני הזוג לבנות, על יסוד החיבה והרצון הטוב, את בניין האהבה.

כאן יש להם אפשרות לגלות את כל הטוב והיפה שבאישיותם, את היכולת להעניק ולתרום לבן-הזוג, להקדיש לו תשומת-לב ויחס, ומעשי יום יום קטנטנים אלה הם שמחזקים ומטפחים את השתיל הרך של חיבה והערכה והופכים אותה בע"ה, ל"אהבה ואחווה ושלום ורעות" לאורך ימים ושנים.

כיצד מחליטים?

נפוצה ההנחה, שהבעל צריך להיות הדמות הדומיננטית במשפחה; בת מחפשת על-פירוב בחור, שיהיה ברמה אינטלקטואלית גבוהה ובעל אישיות חזקה.

אולם בימינו, כשהבת אף היא לומדת, ורמת השכלתה אינה נופלת מזו של הבחור, נוצרות בעיות ממשיות בחיפוש אחר בן-זוג. משום כך יש בנות מוכשרות, שאינן מצליחות למצוא לעצמן בן-זוג.

מציאות זו מחייבת שינוי בגישה; זאת בשל הסיבה העקרונית, שהרמה האינטלקטואלית איננה החשובה ביותר באישיותו של האדם, וגם בשל העובדה, שיש סיכויים מועטים להצליח בכך. על הבת להעמיק את טווח ראייתה, ולחפש בן-זוג שלו מידות טובות ומזג נוח. כך יתברר לה, שאף-על-פי שבכישוריה ייתכן שהיא עולה על בן זוגה, ברמה המוסרית יכולה היא ללמוד ממנו; והוא בהחלט ראוי להערכתה. ראייה זו תרחיב את מעגל הבחירה ותתרום לעלייה משמעותית במספר הזוגות הנישאים. רווחת ההנחה בדבר הצורך בחיפוש אחרי אישיות "גברית" חזקה מאישיותה של הבת. כאשר לבת אופי קצת נוקשה, אם היא תתחתן עם אדם חזק ממנה, עלולות להיווצר התנגשויות הדדיות. משום כך עליה לחפש דווקא בחור שיהא טיפוס נוח, סבלני וסלחן. בזכות המזג הנוח וסלחנותו הרבה יוכלו לחיות באושר.

לא אחת נפגשת בחורה עם בחור רציני וטוב, אך שקט מאוד. אדם שאיננו מעז לדבר בחברה ואיננו מתבלט כלפי חוץ. על אף הערכתה האישית אליו, אין הבת מתייחסת אליו ברצינות, שכן אין הוא מרשים במיוחד. בחור כזה סובל מחוסר ביטחון עצמי; אולם יכול להיות שלו כשרונות ומידות טובות. ואילו בסביבה הקרובה, שבה הוא מרגיש נוח, מגלה הוא את תכונותיו הטובות, את כשרונותיו ואת מסירותו. כדאי לשמוע את חוות דעתם של שכניו וחבריו לספסל הלימודים על הבחור ולשקול את ההחלטה בכובד ראש.

נישואין הם תהליך

בעמידה מתחת לחופה ובברכות הנישואין מתחילים חיי הנישואין. הצלחת הנישואין תלויה בעיקרה ברצון הכן של שני בני הזוג לבנות את חייהם המשותפים בעתיד בהדדיות ובשיתוף פעולה מלא. נישואין זה תהליך. הסייעתא דשמיא באה בעקבות המעשים של שני בני הזוג, המשתדלים להתחשב זה בזה, ומתוך זה יגיעו להצלחה.

הדור הצעיר, בהשפעת תרבות המערב, חושב שיש להתחתן כשהרגשת האושר ההדדי והאהבה ההדדית כבר בשלים, אך לא כן הדבר. יש לתת את הדעת על קיומה של הרגשת חיבה לבן-הזוג, שעתידיה להתפתח במשך הזמן, על מציאות רוחנית משותפת בשעת בילוי משותף; על נושאי התעניינות משותפים ועל הבנה הדדית; בתנאים אלו נעים לבני הזוג להימצא זה בחברת זה; הרגשה זו מתעצמת בפגישות נוספות, ומכאן התחושה שניתן להחליט על נישואין; אין צורך לחכות להתפרצות רגשות אהבה עזים לפני הנישואין, שכן שיתוף פעולה הדדי יביא בעז"ה לאיזונים של כל הכוחות.

לאהוב פירושו להעניק

הרב דסלר זצ"ל מסביר, שיסודה של האהבה היא הנתינה; להשתדל להעניק לשני רוב שמחה ונחת-רוח. כשאם אוהבת את ילדה מתבטאת

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

האהבה בעיקרה בנכונותה לטרוח למענו; לקום באישון ליל, לספק לו את כל צרכיו ולדאוג שלא יחסר לו מאומה. היסוד העיקרי באהבת-אמת הוא להעניק ולא דוקא לקבל.

אשה האוהבת את בעלה, משתדלת להסב לו נחת-רוח ואף טורחת לעשות את הדברים החביבים עליו כדי למנוע ממנו אי-נעימות וסבל. כשאדם משתחרר מהאהבה הנרקיסטית-הילדותית וחדל לאהוב את עצמו הוא נעשה מוכשר להעניק לזולת; תחושה זו מביאה להרגשת סיפוק עליונה ומשתפת את בן הזוג בסוד הנתינה. (אלא אם-כן יסוד האנוכיות מושרש כל-כך עמוק בנפשו, שהוא מלכתחילה רואה את השני כאובייקט לניצול).

שמעתי מפיו של אחד הרבנים, שהוא נוהג לייעץ לחתן הצעיר שיותר לאשתו הצעירה אחרי החתונה בעשר הפעמים הראשונות גם אם הוא משוכנע, שהוא הצודק ואשתו היא הטועה, ואף כשהיא מתעקשת בלי סיבה. ויש אשר החתן שואל: "ואיך לנהוג אחר-כך?" ותשובתו היא: "ברור לי, שאחרי שאתה תוותר לאשתך עשר פעמים, תחדל אשתך להתעקש. היא כבר תלמד בינתיים שאין היא חייבת לעמוד על דעתה כדי להוכיח שהיא שומרת על עצמאותה; כך היא תלמד לשקול לגופו של עניין, ואולי במשך הזמן תלמד גם מלכתחילה להיות נוחה יותר ולוותר".

בהדגשה יתרה יש לייעץ לאשה ללמוד לוותר. כבר מגיל צעיר מלמדים ההורים את הבנים להיות "גבריים" וקשוחים ולהפנים את רגשותיהם; ואילו הבנות נדרשות להתחשב ברגשותיו של הזולת, ולחוש את כאבו, בשל חינוך זה מצפה הבעל שאשתו תוותר לו, ואילו הוא נעשה נוקשה יותר. ויתור מצד האשה יכול לגרום ל"ריכוך" בן-הזוג השני ובסופו של דבר נמצאת האשה באה על שכרה.

לשם כך יש ללמוד להעניק לזולת; להורים, לאחים, לאחיות ולחברה המורחבת. יש לחנך למידות בגיל צעיר; כך מתפתחת בגרות מספקת, הבנה ונכונות, כדי להעניק אהבה לבן הזוג בבוא העת.

התמודדות בחיי היום-יום

בחיי נישואין יש לגלות מידת עצמאות בפתרון בעיות המתעוררות בחיי

יוס-יום. מחקר שנעשה הוכיח, שסטודנטיות מתגעגעות הביתה במידה כזאת, שהדבר מפריע להן להתרכז בלימודיהן, ורמת ציוניהן ירדה בהרבה בהשוואה לציוניהן בבית הספר התיכון. כאשר התחקו על שורשי התופעה, גילו, שחלק מן הבחורות היו רגילות בביתן לקבל את כל השירותים: ארוחות מוכנות, כביסה נקייה ומגוהצת וכדומה. הדבר מוכיח, עד כמה מחייבים חיי הנישואין לשאת בעול של הנהלת משק-בית; נוסף על קשיי הסתגלות של בני הזוג זה לזה המחייבים סבלנות והתחיות הדרדית.

בימינו, כמעט כל אשה צעירה עובדת עבודת-חוץ, או לומדת ולעתים שניהם; עומס זה עלול להכביד, ובמקרים קיצוניים יכול אף לגרום למשבר בחיי הנישואין. רצוי, איפוא, לרכוש ניסיון עוד לפני הנישואין. עזרה בבית בכישול ובאפייה, בנקיון, בכביסה, בקניות וכדומה, כשעומס הלימודים הוא רב, תהיה לתועלת בתקופה מאוחרת יותר.

לסיכום: חיי משפחה מוצלחים מותנים לא רק ב"מזל", כלשון הבריות, אלא גם בגורמים נוספים: א) בחירת בן-זוג מתאים, שהיא תוצאה של שיקול דעת ורגשות חיבה; ב) הכשרה מתאימה של חינוך למידות בין אדם לחברו בגיל הצעיר והמתבגר; ג) הכשרת הבת לניהול משק-בית.

השפעת בית ההורים על ציפיות בן/בת הזוג

כל אחד מן המועמדים לנישואין גדל בבית ייחודי וכל אחד נושם את אורת הבית שלו והיא כל כך טבעית בעיניו, עד שנדמה לו שכך נוהג כל העולם. הילדים קולטים את הגישות לענייני יום-יום, את אורת השבת והחג, את השקפת העולם ואת הערכים — אם אלה חיי מותרות או צנע, אם זה יחס של תשומת-לב בין ההורים או אדישות, מה היחס לילדים וכדומה. אמנם כל אישיות גם קולטת, מבררת וקובעת את סדר העדיפויות שלה, אולם עם זאת לומד כל אחד לראות העולם כולו דרך "משקפי הכית".

סיפרה בת אחת, שנפגשה עם בחור מסויים אשר במידה רבה תאם לחלק גדול מן הציפיות שלה, והיא כבר כמעט התקשרה אתו — והנה שמעה מפיו כמה ביטויים שנראו בעיניה "פשוטים", "המוניים", כי בכיתה מעולם לא שמעה כאלה. פתאום היא התחילה לראות אותו באור אחר, עד שהחליטה לנתק את הקשרים אתו כי הרגישה, שהיא איננה מסוגלת להסתגל לסגנון מסוג זה. אלה דברים עדינים ולא כל אחת יש לה אותן הדרישות, אך דבר זה מוכיח שאם בת נהנית להימצא בחברת בחור יפה ו"נחמד", או נהנית מבחור חריף וממולח, מן הראוי שתשים לב גם לצדדים

נוספים של האופי כדי שלא יוצר מצב, שלאחר הנישואין היא תצטרך להגיד: "לפני הנישואין לגמרי לא הכרתי אותך".

בחור אחד סיפר, שהחליט לנתק את הקשר עם חברתו, אתה עמד להתחתן, אחרי ששמע באיזה "טון" היא נותנת פקודות לאבא שלה ומבקשת מאמא שלה שתציע לה את המיטה, כדי שהמיטה תהיה מוכנה עבורה בשוכה הביתה בערב, אחרי הפגישה.

הוא לא היה מוכן להתחתן עם בת, הסבורה שאמה צריכה לשרת אותה בגיל זה או המדוברת בגסות אל אביה. יתכן שמישהו אחר, שאולי רגיל לסגנון דיבור כזה מן הבית שלו, לגמרי לא היה שם לב לכך וזה לא היה מפריע לו. יתכן שבחור זה חשש שמחר, אחרי הנישואין, תתנהג הבחורה כך גם ביחס אליו ותתן גם לו פקודות, ואת זה הוא לא רצה.

דוגמא נוספת להשפעת הבית: בבית אחד מבקש האב מהאם כוס תה באדיבות, בבית שני נאמר הדבר בצורה של פקודה, בבית שלישי לוקח האב את התה בעצמו ובבית רביעי — האב מגיש את כוס התה לאם!

כל אחד רגיל לסגנון הבית שלו וחושב שכך צריכים לנהוג כולם, ועל כן כשבן הזוג נוהג אחרי הנישואין בצורה אחרת מתעוררת אכזבה, כי זה בניגוד לצפיות. יש, לכן, להשתדל להכיר את המועמד לנישואין במסגרת הבית שלו — כדי להכיר את הדברים מראש, ובהתאם לכך להחליט לחיוב או לשלילה.

בחירת בן זוג — ציפיות לעומת מציאות

מהו מושג ה"בחירה", כשמדובר בכך-זוג? האם זה עניין של שיקול רציונלי, כלומר: קיים מבחר של אנשים ובוחרים באחד מהם בגלל תכונות אלה ואלה, או שזהו עניין של הרגשה כובשת, מושכת, שהאדם — בכורח אותה משיכה — מרגיש עצמו קשור אל בן או בת הזוג המסויים, כלומר: אוהב אותו, נאהב על ידו וכתוצאה מכך מחליטים הוא והיא להינשא?

פסיכולוגים מסבירים שהבחירה המוצלחת צריכה להיות שילוב בין השיקול הרציונלי ובין הגישה הרגשית. גישה זו ידועה ומקובלת מאוד.

כשקיים אך ורק השיקול הרציונלי, החשבון הקר, מעטים הסיכויים שחיי הנישואין יצליחו.

גישה זו של "בחירה" היתה מקובלת בעבר. לפעמים נעשתה הבחירה על-ידי ההורים, שבררו כל מה שניתן לדעת על בן הזוג: אופיו, התנהגותו, נתונים על המשפחה, יחוס-האבות, כסף וכו'. בעבר לא היה היסוד הרגשי קובע, חשוב היה בעיקר השיקול הרציונלי הקר.

בימינו אין גישה זו מקובלת עוד, ובדרך כלל מתייחסים אליה בשלילה ובגיחוך.

מה שפחות ידוע הוא שהגישה השניה, הרגשית בלבד, הסנטימנטלית-רומנטית, אף היא איננה מבטיחה את אושר הנישואין ולעתים קרובות מאוד מרובות האכזבות הבאות בעקבותיה.

תקופתנו סוגרת לאילי הסקס, והדמויות האידיאליות בעיני בני הנוער הן אותם נשים וגברים הדומים לכוכבי-הקולנוע במראם ובתכונותיהם.

כאשר בחור ובחורה נפגשים וקיים מתאם מסויים בין הציפיות ובין הדמות הקיימת, קיימים בהשפעת דרכי החיזור המקובלים – מגעי קירבה בין הבחור והבחורה: מגע יד, חיבוק, נשיקה וכד'. עצם המגע הקרוב וההימצאות יחד מזרימים גלי-משיכה הדדיים ונוצרת בהקדם הרגשת קירבה והשתייכות. את ההרגשה החזקה הזאת של משיכה הדדית מפרשים בני-הזוג כהתאהבות, והם מאושרים באהבתם ההדדית ומוכנים להינשא.

אולם העובדה, שבתקופה מסוימת קיים מיתאם בין ההרגשה שבין בני הזוג, עדיין איננה מבטיחה כלל וכלל כי הם ימצאו ביניהם שפה משותפת גם בשטח נוסף. היסודות האחרים, היסודות האישיים-חברתיים, קובעים הרבה יותר לגבי אושר הנישואין מאשר היסוד המיני כשלעצמו. מתברר כי ישנם שטחי פעולה נוספים המחייבים תאום, ובמקרה שתאום זה חסר מתעוררות בעיות בנישואין.

במקרה של "שידוכין" מנסים למזג את הבחירה הרציונלית עם נסיון של היכרות מקרוב. ונקבעים מפגשים בין שני בני-הזוג המועמדים לנישואין. במפגשים אלה מקיימים השניים שיחות לשם הכרת עולמו הרוחני של השני, תוך נסיון לברר באיזו מידה מתפתח ביניהם עניין רגשי. במקרה שהם מרוצים משתי הבחירות האלה – מחליטים על אירוסין.

היסוד העיקרי בגישה זו הוא הבלטת חשיבותם של יסודות נפשיים-רוחניים: תכונות אופי, יחסי-אנוש, יכולת לפרנס משפחה וכד'. היסוד השני הוא קיום מרחק פיזי בין המינים לפני הנישואין, מתוך אמונה ותקווה שאם קיימת, אצל שני בני הזוג, מוטיבציה חזקה להקמת הקן המשפחתי, ואם הם מתאימים איש לרעהו ומוצאים עניין זה בזה, הרי ההתפתחות הרגשית העמוקה תבוא לאחר הנישואין.

באותה מידה שלנתונים אלה מצטרפת גם גישה דתית עמוקה, ואורח חיים יהודי, הרי ברוב רובם של המקרים הם אכן מצליחים להקים חיי משפחה בריאים וציבים.

וחשוב לציין, כי אחוז הגירושין במשפחות מסוג זה הינו קטן ביותר.

על האהבה הרומנטית

(מדברי פרופ' דרייקורס וד"ר ג'קסון)

"אנחנו עדיין רוצים כי האהבה תפרוץ ללבנו כרוח סערה. אנו משתוקקים ועורגים לכך שאיזה רוח מיסתורי שאין אנו יכולים לעמוד בפניו יסתער על נשמותינו ויתפוס אותה. צריך שיהיו בזה המידה המדוייקת של כאב לב, חוסר שינה, ואי היכולת להתרכז בעבודתנו. הוסף לזה טיפה אחת של הנאה, והרי המתכון היסודי של אהבה רומנטית".

אולי יש בדברים אלה קצת לעג, ואולי אין זה בדיוק כך, אולם הרכה מן האמת יש בכך. כל בת שואפת להפגש עם מישהו שהיא תוכל להיות מאוהבת בו ולהרגיש שהיא "בעננים". אם אין היא "יוצאת מן הכלים" נדמה לה שאין היא מאוהבת מספיק.

"שבועונים מתקתקים וסרטים ארוטיים מעוותים את המציאות ומשלהבים את הנפש. כמה אכזבות ורגשי טינה גורמות לנו אשליות אלה ביחס לחיי האהבה".

בסרטים הכל סכריני, מתוק, לא טבעי, ואת הסכרין הזה אנחנו מחפשות בחיים. אם הסכרין הזה חסר אנחנו חושבות, לעתים, שחסר התבלין העיקרי כתבשיל הזה ששמו "אהבה".

וד"ר ג'קסון מוסיף ואומר: "אמונה תפלה היא אם חושבים ש'אהבה' היא אותה היפנוזה המתלווה לתקופת החיזור, ושהיא הכרחית".

"האהבה הרומנטית מתבססת על ראייה שטחית של בן הזוג. אהבה רומנטית זו, שרוב בני האדם מזהים אותה עם אהבה, לא היא בונה נישואים טובים".

"כל המומחים יגידו לכם, כי עקרונות היסוד של הנישואים המאושרים הם: יחס כבוד הדדי והבנה טובה".

וכך מייעץ פסיכולוג אנגלי קר: "לפני שאתה הולך להפגש עם מועמד לנישואין התעניין על אודותיו, על תכונותיו וכו', כאילו היית הולך להתעניין בנוגע למועמד לשותפות באיזה עסק..."

אם "אהבה" איננה אהבה, אז מהי אהבה? —

"כאשר הסיפוק והרגשת הבטחון של הזולת נעשים חשובים בעיניך כסיפוקך שלך — במקרה זה אפשר לדבר על אהבה".

אחד הפסיכולוגים הסביר כך: "אהבה היא האש הבוערת, במשך שנים, בנישואין מוצלחים המבוססים על חיבה ומשיכה מינית, על הנאה פשוטה באושר השיתופי כמו שהוא".

"חיים משותפים, באוירה של אהבה, אין ביניהם לבין סערות האהבה הרומנטית ולא כלום".

"נישואין מוצלחים אינם זקוקים ל'אהבה' מסוג זה שתארנו ואינם נעזרים בחוק זהב כל שהוא. אם רק יידע כל בן זוג להתייחס אל השני באותה תשומת-לב כמו לאורח שבא לביקור, כי אז יהיו לנישואין סיכויים טובים להצליח ולהימשך תקופה ממושכת יותר מאשר 'נישואין מאהבה', כביכול".

בשלות לנישואין

שאלת הבשלות לנישואין היא לכאורה מיותרת, כי מקובל לחשוב שכאשר הבת בשלה מבחינה פיסית, היא בשלה לנישואין. אולם מתברר, שיש פער בין הבשלות הגופנית לבין הבשלות הנפשית. כיום מקדימה הבשלות הביולוגית את הבשלות הנפשית, ואילו הבשלות הנפשית מתאחרת ככל שתקופת הלימודים מתארכת ונמשכת תלותם של בני הנוער בהוריהם.

ממחקר שהתפרסם באחד העיתונים עולה, כי בנות שהיו תלמידות טובות בתיכון, כשהגיעו לאוניברסיטה ירדה רמת הלימודים שלהן. שכן, מתגעגעות הביתה, ותחושת הגעגועים מפריעה לריכוז בלימודים. נוסף על כך טרדות היום-יום מעיקות עליה והיא מתגעגעת ל"ימים הטובים", שבהם הייתה משוחררת מדאגות ומעול.

מציאות זו מוכיחה שלא כל בת בגיל 18 מסוגלת לנהל את חייה באופן עצמאי. עצמאות פירושה יכולת של פתרון בעיות, יכולת של נשיאה בעול ואף יכולת ביצוע. בניגוד לגיל הילדות שבו מרוכז הילד בעצמו ואיננו מסוגל לספק את צורכי הסובבים אותו, הרי האדם המבוגר מסוגל להבין את צורכי הזולת, ובשעת הצורך אף לעזור לו.

בימינו בשל מספר הילדים הקטן בבית, משתדלת האם תמיד לדאוג לכל מחסורם של בני הבית, ואין הילדים מתרגלים לשאת בעול של עבודות

הבית, או להיות שותפים לבעיות כלכליות המטרידות את ההורים. וכך, בהעדר התמודדות יום-יומית, הנפש אינה מתחסנת.

לא אחת אנו שומעים: "הוא נכנס לצבא כילד, ויוצא גבר".

החיים המשותפים מחייבים את הבת לשאת בעול של משק-הבית, לעתים קרובות זה בנוסף על נשיאה בעול הלימודים או העבודה; שניות זו יוצרת הרגשות של תסכול ומתח נפשי.

נוסף על כך היא חייבת להקדיש תשומת-לב לבעלה הצעיר, להתעניין בו ולדאוג לצרכיו; וכאשר היא איננה מסוגלת להתמודד עם חובותיה ואינה מרוצה מעצמה, קשה לה לענות על ציפיותיו של בן-זוגה. הציפיות מחיי הנישואין היו גבוהות ובמקומן מופיעה תחושת אי-סיפוק; כמו-כן נשמעות טענות אל בן-הזוג שאיננו עוזר מספיק, וכאילו הוא אשם במצב.

גם לבן-הזוג היו ציפיות מבת-הזוג: כשהוא חשב על הקמת בית, הוא ראה לנגד עיניו את המודל של בית הוריו, שכבר מתנהל לפחות עשרים שנה. וכך מתחילות ההתמודדויות: כיצד מתגברים על הבעיות הקטנות והגדולות?

הכלל החשוב הוא להתמודד עם הבעיות באופן עצמאי ולא לשתף בזה את ההורים. ללבן את הבעיות יחד ולהציע יחד את הפתרונות; מאחר שבתקופה הראשונה אחרי הנישואין קיים בסיס של רצון טוב, יש לקוות שבדיון משותף יוכלו למצוא פתרון. בפניה של הבן אל אמו לבקשת עזרה קיימת סכנה מסוימת; שכן יש אמהות, הרואות עדין גם בבן המבוגר את "הילד" שלהן. עם נישואי הבן הבית מתרוקן, והאם מעוניינת לקשור את הבן אל "סינורה", היא רוצה אותו למענה; כאשר הוא מתחתן, היא רואה באשתו — בכלתה — אחת ש"גולה" ממנה את הבן שלה...

שיתופה של האם בבעיות הזוג הצעיר מעורר אצל האם "רחמים" על בנה ה"סובל" אצל אשתו, והיא מלכה את האש, כדי ליצור נתק בין הבן לאשתו, כדי שבנה "יחזור" אליה.

לעתים החותנת מתערבת. היא מגנה את הכלה הצעירה על שאיננה "בעלת-בית" מוצלחת, על שאיננה מבשלת היטב, על שהיא בזבזנית מדי וכיוצא באלה. על הבן לדעת לתחום את התחומים ולא לערב את אמו יתר

על המידה בעשייה המשותפת שלהם. במקרה שהבן נשאר קשור מדי אל אמו, ונוצרות מתיחויות על רקע זה, כדאי ביותר לפנות אל יועץ נישואין.

לפעמים ממשיך הבעל הצעיר לחיות את חייו כאילו לא התחתן. אין הוא מרגיש שהמעמד שלו נשתנה, כי חיי הנישואין מחייבים שיתוף-יתר עם אשתו; הבעל הצעיר חייב לשהות זמן רב בבית, לשתף את אשתו בתחומי עיסוקו, להתעניין בעבודתה ובמה שעובר עליה, ולעזור בשעת הצורך. נדמה לו שהנישואין מחייבים רק את אשתו, רק היא צריכה לשאת בעול של ניהול הבית, ואילו הוא פטור מכול. בחורים אשר אמותיהם טיפלו בהם טיפול-יתר ולא איפשרו להם להתבגר, עלולים רק לקבל ולא לתרום.

במקרה זה על האשה לשוחח באופן גלוי עם האיש; אין לבוא אליו בטענות, אלא יש להסביר לו בניחותא מהם קשיי ההסתגלות של האשה לתנאים החדשים, לעומס הגדול, למצבי חולשה בעת הריון וכיוצא באלה. כששיחות אלה מתנהלות ברוח טובה בתחילת תקופת הנישואין, קיים סיכוי להבנה ולהיענות; אבל אם אין מלבנים את הבעיות בתחילה, קיים חשש של התפרצות רוגז ומתיחות, ולשפר את האווירה מאוחר יותר כבר קשה ביותר. אם הקרע אינו חמור מדי, יועץ-נישואין יכול להיות לעזר.

בעיית חוסר בשלות מספקת איננה נחלתם של הגברים בלבד. לא אחת חושבת האשה הצעירה שמסגרת נישואין ממשיכה את המציאות שעברה. אם היא ממשיכה לעבוד מחוץ לבית, או ממשיכה ללמוד, זוכים תחומים אלה ליחס חיובי ומועדף, והיא איננה רוצה להתאמץ למלא גם את חובותיה האחרים. אין היא מודעת לכך שמסגרת הנישואין דורשת שינוי באורח חייה ומחייבת תשומת-לב לבניין החיים המשותפים. במסגרת חיי המשפחה נתקלים בגילויים של חוסר-בגרות ונברוזות; בריחה מקבלת אחריות, נטייה להתעלם מהמציאות וגילוי אנוכיות. כמו-כן מתגלה רצון "לזכות" במידה רבה מ"עוגת הנישואין"; הווה אומר, לקבל הרבה ולתרום מעט.

זהירות בהחלטות

כאשר לשני בני הזוג או אפילו לאחד מהם תכונות אלו, קיים חשש גדול שמסגרת חיי המשפחה לא תוכל להתמיד זמן רב. משום כך חשוב להיות מודעים לשאלות הללו קודם הנישואין.

לפני זמן מה פגשתי בחורה צעירה לפני נישואיה. שאלתי אותה על בן זוגה, והיא ציינה בסיפוק שהוא בחור טוב, רגוע, ואף הוריה מקבלים אותו יפה. "אנחנו מתאימים זה לזה. הוא שקט, ואני סוערת. אנחנו ניגודים משלימים".

"יפה" – אמרתי – "זה חשוב מאוד. אבל אימרי לי, עם איזה טיפוס נוח יותר לחיות; עם טיפוס שקט ורגוע, או עם טיפוס סוער?".
"כמובן, עם טיפוס רגוע וסלחני".

"אם ככה – שאלתי – חייך של מי יהיו קלים יותר אחרי הנישואין, חייך של בעלך או שלך?".

"במקרה זה, אני הזוכה ב"ה" – היא ענתה.

"ובכן" – אמרתי לה – "רצוי שכבר מעכשיו תיזכרי שאם אחרי החתונה ידמה לך, שהוא אינו מתנהג כשורה, ותפרוץ מריבה ביניכם, זיכרי שייטכן שאת האשמה במתח שנוצר, ואל תאשימי אותו. עלייך לדעת, שלא לעולמים הוא ימשיך להיות רגוע. ולכן, כדאי לך שתרגיעי את עצמך, כדי שתוכלו לחיות בשלווה לאורך ימים".

היא פקחה עיניים והודתה לי מאוד. "לא חשבתי על כך", אמרה.

בחירת בן או בת-זוג היא הרבה יותר מבחירת חבר או חברה; ויש לדעת כי מסגרת נישואין מחייבת הסתגלות נפשית גדולה ביותר. נישואין זה חיים של עשרים וארבע שעות ביממה, ואם נוצרת אי-הבנה או איזה "ברוגז" אי-אפשר לעזוב את בן/כת הזוג וללכת הביתה; משום כך מחייבים חיי נישואין להשתדל להכין את הזולת; לחוש את מאווייו, להיות רך ולוותר במקרה הצורך.

בשעה שאחד מבני הזוג הוא בעל מזג קשה, מחוייב הצד השני להיות נוח.

פעמים רבות מתחנך הגבר מגיל צעיר, שלא יהיה רכרוכי ויהיה "גבר". אופי נוקשה של בת-הזוג הוא לרוב מסקנה, שכביכול זאת היא הדרך הטובה ביותר להגן על אישיותה, שאם לא כן עלולים לנצל אותה ולקפח את זכויותיה.

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

גישה זו מחייבת את בן-הזוג להוכיח, שכמסגרת המשפחה אין צורך בהשתריינות זו. מתן תשומת-לב רבה והעניקה מתמדת מביאות להתגברות האימון ההדדי, ובת-הזוג נעשית נוחה יותר.

ניתן להמחיש מציאות זו בסיפור ילדים מפורסם. השמש והרוח התחרו מי מכיניהם חזק יותר. הם ראו איכר נוסע בשדה, לבוש במעיל, והם החליטו: מי שיצליח להוריד מהאיכר את המעיל הוא החזק. הראשון היה הרוח. הרוח נשב ונשב ונשב, וככל שהרוח הגביר נשיכתו האיכר התכרבל עוד ועוד במעילו, ולא הוריד אותו. ראה זאת הרוח והתייאש. אז התחילה השמש לחמם: היא חיממה וחיממה, ולאיכר נעשה חם; בתחילה פתח את האיכר את הכפתורים, אחר-כך פתח את כנפות מעיל, ולבסוף הורידו לגמרי. התברר שהשמש חזקה יותר.

יסוד הנישואין הוא בנייה משותפת של המשפחה, שבה מוכן כל אחד מבני הזוג לתרום כמיטב יכולתו. נישואין אינם שותפות למחצה; בנישואין צריכים שני בני הזוג לתרום את כל המשאבים. דומה הדבר למיכל, שכל אחד מהצדדים משתדל לערות לתוכו כמיטב יכולתו, והמיכל מתמלא. אולם אם כל אחד מבני הזוג מושך את המיכל אליו, יש חשש שהמיכל יישבר.

ד"ר סגל כותב: "שני בני הזוג צריכים ללמוד למלא זה את חסרונו של זה. אם האחד מזניח את מילוי הצרכים היסודיים של בן-הזוג יהיו יחסיהם רחוקים מאהבה אמיתית. כדי שנוכל לאהוב, צריך שנהיה משוחררים מרגשות תחרות. היכולת לאהוב תלויה ביכולתנו להקריב את עצמנו ללא התחשבות במחיר".

גישה דומה מביע פרופ' דרייקורס: "ברגע שנכנס באדם רצון של דרישה, נפשו נסוגה מנפשו של האדם השני". וברוח זו מברך הרב דסלר מתחת לחופה את הזוג הצעיר: "יהי רצון שתמצו להעניק זה לזה כשם שאתם נכונים לכך תחת החופה. כי מהזמן שבו תרצו רק לקבל, האושר שלכם מכם והלאה".

"רק בגיל ההתבגרות חושבים שנישואין זה מצב של אושר תמידי. גבר ואשה מבוגרים יודעים, שכל התקשרות בין אנשים דורשת מאמץ משותף. הבעיות של חיי הנישואין הם מבחן ליכולתנו לחיות בצוותא עם הזולת. זהו מבחן וגם אתגר, ויש להתכונן לכך" (פרופ' דרייקורס).

מהו יסוד הנישואין?

אם אנו רואים שבמשך כל הדורות, ואפילו בשכטים הפרימיטיביים ביותר, קיים מוסד זה של נישואין, של השתייכות משפחתית, הרי זה משום שיש הכרח ביצירת התא הראשוני של החברה, בו יוכלו להתפתח בצורה נורמלית ובריאה אנשי חברת-המחר – הילדים – בתנאים של יציבות, מסירות ואהבה, הדרושים להתפתחותם.

כדי שהאשה תוכל להיות מאושרת, שלווה ובוטחת באהבתה היא צריכה את בן הזוג האחד, להיות אוהבת ונאהבת, אולם אין לשכוח שנישואין פירושם גם חוזה בטחון ואחריות כלפי האשה שלא תהא תלויה במצבי רוחו של בעלה רוצה חי אתה, רוצה עוזב אותה.

כאן ההבדל בין גישת היהדות לבין גישתם של הדוגלים באהבה חפשית. הם, כאמור, רואים את האדם בעיקר כגוף ומבליטים את ההרגשות החושניות, בה בשעה שהיהדות רואה את האדם כנברא בצלם, בצלם אלקים, בנפש וגוף גם יחד, ושני בני אדם המתחתנים נישאים לשם יצירת הבית והמשפחה.

ועם כל הרוממות של חיי נישואין בקדושה ובטהרה, נוסף ונחתם גם "חחה" בין שני הצדדים: הכתובה, שבתוכה שלובה גם התחשבות כספית של החתן, במקרה שירצה להפרד מאשתו ("שלא יהיה קל לגרשה").

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

העולם המודרני מבליט בעיקר את היסוד הסקסי כמניע לנישואין, ובהתאם לכך גם בוחר את בן-הזוג על יסוד היופי החיצוני. לעומת זאת היסוד שלנו לנישואין הוא "לא טוב היות האדם לבדו": הנישואין באים, איפוא, ראשית כל להציל את האדם מן הבדידות, שלא יהא האדם בודד בעולמו. כלומר, היסוד העיקרי הוא נפשי וחברתי. יוצר-האדם סיפק לו נפש קרובה שאיתה יכול האדם להתחלק בשמחה ובסבל. איש ואשה יחד יוצרים את שלמות החיים — האחד משלים את השני. "והיו לבשר אחד": הייחוד הגופני והרוחני גם יחד.

זה כבר נותן לנו את הכיוון למחשבה, איך יש לבחור את בן הזוג. הגישה צריכה להיות, איזו מידה יכול בחור זה להשתלב בחיים הנפשיים שלי ובאיזו מידה אנחנו מוצאים עניין משותף אחד בשני, באיזו מידה אני מרגישה טוב ונוח ושלוה נפשית בקרבתו? ועם התפתחות היחסים, יש לשאול את השאלה: האם הוא יקר לי במידה שאני מוכנה לדאוג לו? לחיות בקרבתו? האם הוא מספיק סימפטי בעיני? כשישנה מזיגה יפה בין שני היסודות גם יחד, קיים היסוד הבריא לחיי נישואין.

יש לא מעט אמת בבדיחה המסופרת על בת אחת שבכתה בלכתה לחופה, וכשניסתה אמה להרגיעה ואמרה לה: "אל תבכי, בתי, הלא גם אני התחתנתי כמוך!" ענתה לה הבת: "אבל את התחתנת עם אבא, ואני מתחתנת עם אדם זר". הבת רואה את אבא-אמא אחרי עשרים שנות נישואין, וזה נראה בעיניה יפה ושלם, עד שגם היא שואפת לכך, אבל צריך לזכור שזה לא נוצר מאליו, צריך לעבוד לשם כך ולהיות מוכנים לעמול, להבין לסלוח וכו'.

נישואין הם תהליך, תהליך שהולך ונרקם, אך תחילתו — כאמור — בגישה הצנועה ליחס בין המינים, בגישה השקולה והבוחנת ובהכרה בחשיבותו של בניין הבית והמשפחה בניין עדי-עד.

פניה אל הזוג הצעיר

כל זוג בישראל, הנכנס לחופה, מהווה חוליה נוספת בשרשרת הדורות. עד לנישואיו נושא כל אחד באחריות רק לעצמו ומעתה, עם הקמת

המשפחה, הוא נושא בקרבו את האחריות לדור הבא, את האחריות להמשכיות הדורות ולהנחלת כל הטוב והנאצל בייחודנו הלאומי, עליו מסרו אבותינו את נפשם במשך כל שנות ההיסטוריה שלנו.

הסגולה המיוחדת של עם ישראל, שהיא רוממותה של הנשמה היהודית, קשורה באורח חיים יהודי מיוחד הנקרא "טהרת המשפחה". חמור הוא מבחינה דתית כמו איסור חמץ בפסח, וכאיסור אכילה ביום-הכיפורים.

מאז ומעולם היו חיי-המשפחה בישראל מיוחדים במינם, מצויינים בדינים של איסור והיתר, ארוגים כמצוות-אישות מחד גיסא וכדיני פרישה מאידך גיסא. הם הם שיצרו את אופיה המיוחד של המשפחה הישראלית, את רגשות ההתעלות והקדושה, את ההתחדשות המתמדת של ה"אהבה ואחווה ושלוש ורעות" בין שני בני הזוג ואת הרצון, להקים משפחה ולגדל ילדים — "זרע ברך ה'" — בחיבה ומסירות.

מצוה זו משפיעה ותורמת את תרומתה הברוכה בתחומים אחדים:

(א) בתחום הגופני-בריאותי;

(ב) בתחום הנפשי-רוחני;

(ג) בתחום המשפחתי;

(ד) בתחום בריאות הגוף והנפש של הילדים;

(ה) בתחום הקוסמי — ריבוי קדושה בעולם.

ונפרט דברים אלה:

א. התחום הגופני — עם הסימנים הראשונים של הופעת המחזור החודשי, כשחלים באשה שינויים פיסיולוגיים, אסורה האשה בכל מגע עם בעלה והיא נכנסת למצב של הרפיה מבחינה מינית. כך מוגנים היא ובעלה מזיהומים כאשר הרירית החומצתית שבנרתיק הופכת להיות בסיסית ונוחה לזיהומים.

(ב) התחום הנפשי-רוחני — אורח חיים זה מתוך שמירה על טהרת המשפחה מאזן ומווסת את מקומו של המין בחיי המשפחה ואת ההתייחסות אליו.

בהשפעת הרחוב המודרני, קיימת הדגשת-יתר של המיניות מהבחינה ה"סכסית" גופנית בלבד, ומצד שני — אצל המסתייגים מהשפעת הרחוב — עלולה להיווצר גישה שלילית למין כעניין גם ומזולזל. הגישה האחת כשניה, עלולות לעוות את היכולת לתפקד כהלכה במסגרת חיי האישות ועלולות ליצור בעיות של הסתגלות והתאמה הדדית.

לעומת הגישות האלה באה ההדרכה הדתית ביחסי אישות המותרים והאסורים (בעילת-מצוה, מצות-עונה, בדיקות יום-יום, טבילה במקוה, הברכה בשעת הטבילה) והופכת את המושגים הקשורים ביחסים "שבינו לבינה" למרוממים יותר. היא מפתחת את השליטה העצמית ואת המעצורים ומאפשרת הסתגלות הדדית טובה ומהירה יותר של שני בני הזוג במסגרת חיי המשפחה.

עצם השליטה העצמית ביצור, שהוא לפעמים תובעני, מחזקת את היסודות הרוחניים שבאדם. משום כך אומרים רבותינו: "כל מקום שאתה מוצא גדר ערווה (שליטה ביצור המיני), אתה מוצא קדושה".

ג) התחום המשפחתי — התקופה שבה אסורה האשה במגע עם בעלה (התואמת, כאמור, את מצבה הפיסיולוגי בימי המחזור ועד שהרחם חוזר לאיתנו), יוצרת את הפנמת ההרגשה של הבעל כלפי אשתו ומעמיקה את יחסו כלפיה. באותה תקופה האשה היא נכספת, בלתי מושגת, והרי זה מחזיר את האיש להרגשות של תקופת החיזור בה שאף להשיג את אשתו ולרכוש את לבה.

תקופת הפרישה מבליטה את מעמדה של האשה כאישיות עצמאית. באותה תקופה היא מבצעת תפקידים שונים במסגרת המשפחה מבלי להיות קשורה ישירות עם בעלה. היסוד המיני הופך באותה תקופה לשולי בלבד, בהשוואה לשאר תפקידי האשה בחיי הבית. כל זה מבסס את יסוד הכבוד לאשה כאישיות עצמאית.

ד) תחום בריאות הגוף והנפש של הילדים — חידוש קיום יחסי-האישות אחרי הפרישה, כאשר האשה חזרה לגמרי לאיתנה מבחינה גופנית, וכאשר היא נמצאת בשיא-תשוקתה מבחינה נפשית בגלל עונת-הביוץ, המתאימה ביותר להפריה, גורם שהיחוד הוא בתנאים אידיאליים מבחינה גופנית ונפשית כאחד.

וילדי ישראל שהורתם בקדושה ובטהרה, בשעת קיום מצוות-עונה, בריאים הם יותר וטהורים יותר.

אין פלא, איפוא, שכל זמן שהבית היהודי היה שלם ונהגו בו במצוות הטהרה, אף ילדי-ישראל, שגדלו והיוו את עם-ישראל, נפשם היתה טהורה וכשגדלו והתבגרו ראו לפנייהם דוגמא של בית שלם, של יחסי-כבוד-אהבה ורעות. זאת הסיבה כי למרות הקשיים והמצוקות מבחוץ לא היו בהם היסודות השליליים של התדרדרות מוסרית, כפי שקיימים ברחוב היהודי בתקופה האחרונה.

(ה) התחום הקוסמי — התחום האחרון והעיקרי בו משפיעה מצווה זו, הוא ריבוי קדושה בעולם ומילוי ציוויו של הכורא: "ואתם תהיו לי ממלכת-כהנים וגוי קדוש".

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", מפרשים רבותינו: בתוכם — בתוך הבית היהודי. המשפחה היהודית היא ה"מקדש מעט" בו השכינה שורה. "איש ואשה, זכו — שכינה ביניהם". רק בבית שהיחסים בין הבעל והאשה מבוססים בו על יסודות מרוממים של קדושה, אשר יסודותיה שליטה עצמית — איסורים מגבילים מצד אחד ומצוות המחייבות יחסי-אישות טהורים מצד שני — אפשר להגיע לדרגת "אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו", ואז מוצאת לה גם השכינה מקום ביניהם.

בדרך זאת מהווה כל משפחה חדשה חוליה קדושה, המקשרת בין העבר לעתיד ומנחילה את הקדושה מדור לדור.

עם הפסקת הקדושה, חס וחלילה, השרשרת הייחודית של עם ישראל נקרעת, ונוצר ניתוק. קשה, קשה מאוד, להשתלב אחר כך מחדש בשרשרת זו ולכן עתה, עם כניסתכם לחופה, פונים אליכם בניכם העתידיים להיוולד: "אנא, גלו אחריות כלפינו! חנו גם לנו, העתידיים להיוולד, להשתלב בשרשרת הדורות של עם ישראל".

תשובות לשאלות בנושא: בחירת בן-זוג

1. איך תיתכן הצלחה בנישואין לפי המוסד הנקרא "שידוכין"?

כל בת צעירה מצפה שהיא לא תזדקק ל"שידוך", ושחברה שלה תציג לפניה את המועמד לנישואין. אם תבוא אחת הידידות של אמה ותגיד לה, לאם: "הנה יש לי מכרים ולהם בן נחמד, בחור טוב מאוד שאני מכירה אותו עוד מילדותו, אך הוא אינו רגיל לצאת בחברה, ואני רוצה להכיר אותו לבתך" — יתכן שמלכתחילה תהיה הגישה של הבת שלילית, והיא תתייחס באי-אמון לדור המבוגרים.

קיים עתה מושג של "שידוכים" באמצעות המחשב ואומרים שלפי הסטטיסטיקה שיטה זו דווקא מצליחה, ובכל זאת רבים מזלזלים בה. כל זמן שהגישה היא שה"אהבה" המקובלת היא היסוד הכריא לנישואין, יהיו השידוך, או נישואי המחשב, בגדר אבסורד: איך אפשר להתאהב באמצעות מחשב? אך אם מבינים שהיסוד לנישואין הוא כבגרות נפשית, ברצון, נכונות ויכולת להקים משפחה, ובנכונות לתרום לבן הזוג, כי אז ברור שהאהבה האמיתית בין בני הזוג יכולה להתפתח אחרי הנישואין יותר ויותר וברור גם שאין צורך להיבהל משידוך.

ברצוני להוסיף עוד משהו: כמעט כל בת בגיל 18-19 מתנגדת בקיצוניות לשידוך, אולם בדרך-כלל ההתנגדות פוחתת והולכת עם הגיל, ובגיל 25 כולן מסכימות להשתדך. מדוע, אם כן, מה שטוב בגיל 25 איננו טוב בגיל

2. איך אפשר להכיר בעזרת שידוך?

יש שדכונים שהם בעלי משרד לשידוכים. יתכן, שאפשר להכיר בני-זוג. אולם בדרך כלל כשאומרים "שידוך" הכוונה היא למישהו שבני משפחה או ידידים מכירים אותו אישית, יודעים את תכונותיו, יודעים לספר איזה בן-אדם הוא. כך נוצר השידוך, וצריך אז לראות, אם מוצאים בני הזוג חן איש בעיני רעהו ואם ה"כימיה" ביניהם תפעל, מבחינת הניואנסים האישיים. על כך יחליטו, כמובן, הם בעצמם.

השידוך הוא רק ראשית המפגש וההמשך הוא, כמובן, הקובע.

לגבי הצעירות המפגש על-ידי שידוך איננו שובה לב, אך לעומת זה ברור שבפגישה מסוג זה, כשנפגשים למטרת נישואין וכל אחד יודע מה הן הציפיות שלו ואילו השקפות או תכונות אופי היה רוצה לראות בבן-זוגו, דוקא אז מתאפשרת היכרות טובה יותר מאשר בהיכרות מקרית ברחוב או במרכז בילוי, שם עצם הבילוי הוא פסיבי בעיקרו.

3. לא תמיד סומכת בת על הוריה. האם יש צורך גם בהתייעצות עם מישהו לפני שמחליטים על נישואין או שאפשר לסמוך על ההרגשה העצמית?

בשעה שבנים ובנות נמצאים בחברה המעורבת ומתפתחים ביניהם יחסי חיבה-אהבה, קיימת בעיית "הסינוור", בעיקר כאשר הכת התחילה להתיידד מבלי שחשבה מספיק לפני כן, ומבלי שהספיקה לצרף להרגשה את שיקול הדעת הנחוץ. לפני שהיא מחליטה על חברות רצינית, למטרת נישואין, רצוי להתייעץ עם מישהו מבוגר יותר או אפילו עם חברה מבוגרת בשנתיים-שלוש, כדי לברר איך הדבר נראה בעיני מי שעומד מן הצד. כי העומד מן הצד, אם זאת רק חברה באותו גיל, או מבוגרת קצת יותר, ביכולתו לראות חסרונות שהבת עצמה, המסונוורת מיחסו של הבן, והמשתוקקת במעמקי נפשה למצוא נפש קרובה, איננה מסוגלת להרגיש.

ההתייעצות עם החברה יכולה גם למנוע את החברות הממושכת ללא-תכלית שנחשבת רק כהליכה "סתם ככה" ולמעשה מטרתה היא בילוי כדי למנוע שעמום או כדי לחזק את הבטחון העצמי, ותו לא.

רחל נריה / מול מבוכת המתירנות

4. איך לנהוג עם בחור דתי, שאינו מוכן לשמור על טהרת המשפחה?

שאלה זאת מוכיחה שישנו בחור, המתקרא "דתי", שרוצה ומוכן לשמור שבת וכשרות ותפילה כפי שראה בבית, ואילו בעניין "טהרת המשפחה" — שיסודה בצניעות — הוא מושפע מן האוירה המתירנית כרחוב והוא מפקפק בחשיבות המצוה. כנראה, אין הוא יודע על כך מספיק. יתכן שמתוך שיפור יחסו הכללי להלכה, יבין הבחור שעליו לשמור גם על העניין הזה. אולי ישנה אפשרות להשפיע עליו בנידון, אך בכל מקרה צריך להיות ברור: הסכמת הבחור לשמור על טהרת המשפחה היא תנאי לנישואין.

5. שמעתי פתגם: "אהבה ממבט ראשון מביאה לגרושין ממבט שני".

האמנם? איך זה יתכן?

בדרך כלל מצפה כל בת לפגוש בן-זוג ולהיות מאוהבת בו. הגישה המקובלת היא שהתאהבות מבטיחה את האושר בנישואין. והנה פרופ' דרייקורס, שכתב את הספר "נישואין — האתגר" הוא שהטביע את האימרה המפתיעה אותה ציטטת.

בספרו מסביר פרופ' דרייקורס כי קיים הבדל בין המטרות האישיות — כלומר, בין התשוקות שהוא מכיר בהן בהכרה, לבין היעדים הפועלים מתחת לסף ההכרה.

הרצון להימצא בחברתו של מישהו שאותו אוהבים, הוא עניין מודע. אך הסיבה לאהבה היא עניין תת-הכרתי, אותו מכנה הפרופ' "ציפיות כמוסות". כשאנחנו רואים מישהו, אין אנו רואים אותו רק בראיה חיצונית כי אם מתרשמים גם מגילויים שונים של אישיותו. דומה הדבר, לדברי פרופ' דרייקורס, לברק. לכאורה נדמה שהברק מתחיל מכיוון אחד וממשיך לכיוון שני, אך אנחנו יודעים שהברק הוא למעשה התנגדות של שני זרמים חשמליים, חשמל חיובי וחשמל שלילי.

אם, למשל, רואים אדם, מתרשמים מאופן עמידתו. לפי העמידה אנו מרגישים אם זהו טיפוס חזק או חלש, אם הוא בעל בטחון עצמי או לא. וכשבחור או בחורה מסתכלים איש ברעהו, הם מרגישים תיכף ומיד זה את אישיותו של זה ולפעמים הם מרגישים כי תכונותיהם האישיות משלימות אלה את אלה.

פרופ' דרייקורס מסביר: "חוויות הילדות משפיעים על בחירתו של אדם בבן זוג: האב או האם, משפיעים על בחירתו. למשל: בחור שהיה "הבן של אמא שלו" והיא מאוד פינקה אותו בילדותו, הרי כשהוא מתבגר הוא מחפש לנישואין אשה-אמא שתמשיך לפנק אותו ולהקדיש לו תשומת-לב.

כשהוא נפגש בבת אמהית כזאת הוא תיכף חש: "זאת היא". וכן הבת, אם היא טיפוס אמהי, תרגיש בו תיכף ש"זהו-זה" וכך נוצרת אהבה ממבט ראשון. הוא זקוק ל"אמא" כזאת והיא זקוקה ל"ילד" שתוכל לטפל בו, וכך הופכים שניהם, מהר מאוד, לזוג.

הם מתחתנים ואחרי כמה זמן מתברר פתאום לבחור, שהאשה הזאת "נכנסת לחייו"; היא מטפלת בו יותר מדי, ו"אינה נותנת לו לחיות". הוא מתחיל להתלונן על אותו הדבר שבגללו, למעשה, התחתן אתה והיא, מן הצד השני, יכולה כעבור זמן לטעון כי הוא "איננו מבוגר", כי הוא "ילדותי, וכו'. למעשה זה אותו הדבר שלמענו היא התחתנה אתו, אלא שאז היא לא היתה מודעת לכך. אם, במקרה כזה, הסבל גדול – המוצא היחיד הוא גרושין.

לפעמים הבת מחפשת את דמות אביה, שהקדיש לה הרבה תשומת-לב, דאג לה והגן עליה. אם בת כזאת נפגשת עם גבר שגדול ממנה בהרבה שנים, היא נמשכת אליו וטוענת שהיא מאוהבת בו נורא. (המעניין הוא שבה במידה שהצירוף של בני הזוג הוא בניגוד לכל הגיון, הרי ה"התאהבות" והרומנטיקה חזקות יותר והדבר מגיע לפעמים עד לידי טירוף, ועד לידי מוכנות להלחם כאריות נגד בני המשפחה המתנגדים לזיווג.) אותה בת איננה מחפשת את הבעל השווה לה אלא את "האבא", אולם במשך הזמן היא מתבגרת ומרגישה צורך להיות עצמאית יותר בעוד היא ממשיך להתייחס אליה כאל ילדה קטנה, להדריך אותה ולכוון אותה. אם היא מאוד מתמרדת אף כאן, לפעמים, התשובה היא הפירוד.

דוגמה נוספת הוא "הקדוש המעונה". זהו מושג בפסיכאטריה המתאר מצב בו אחד מבני הזוג מעוניין מאוד לשמור על עליונותו ובמקרה כזה, כשהוא או היא נפגשים עם טיפוס נחות, ואפילו טיפוס שלילי, נוצרת אידיאולוגיה לפיה בגלל האהבה, כביכול, הוא או היא מוכנים "להציל" את אותו הטיפוס הנחות ולהקריב את חייהם לצורך זה. אותו טיפוס "קדוש" יתלונן אחר-כך כל ימי חייו ויספר עד כמה הוא סובל מבן או בת זוגו, אבל

למעשה מספק סבל זה את הצרכים הנסתרים שלו, ובני הזוג ימשיכו לחיות כך כל החיים, או אולי יחליטו להפרד, לכשישתחרר האחד מהם מהצורך הפסיכולוגי של עליונות.

בן-זוג בעייתי מאוד הוא ה"דון-ז'ואן". טיפוסים אלה רוצים שתמיד תהיה לאחריים עליהם דעה טובה. אישיותם לפעמים זוהרת וכשרונותיהם מפותחים: לרוב הם מצטיינים בשיחה, מתלבשים בהידור, נוטים ללהג ופטפוטים ומבקשים הצלחות חברתיות על חשבון האחרים. הגברים הם לרוב רודפי שמלות, הנשים הן "סקסיות". יסוד האופי של ה"דון-ז'ואן" הוא בעיקר בכיבוש. הוא עושה מאמצים עצומים כדי להשיג את מטרתו, שהיא בת-זוג מסויימת, אך ברגע שהשיג אותה אין לו, בעצם, כל עניין בה והוא ממשיך את מסע כיבושיו.

העובדה היא, כי בנישואין וביחסים עם חבריו הוא בדרך כלל נשאר בודד למרות שלכאורה הוא יוצר מגע בקלות ונחשב לחברותי ביותר. אדם מסוג זה איננו בן זוג מתאים לנישואין, לא מבחינה נפשית ולא מבחינת הקשר האישי יותר.

זהו לרוב המניע של הבעל הבוגדני, כי היסוד בעיניו הוא ההישגיות שב"כיבוש" ולא שלווה-הנפש וההתמדה שבהישג. כפי שציינו, במקרה של התאהבות ממבט ראשון אין בן הזוג מסוגל לשקול, וגם אם כל הסוככים רואים את הבעיות, הרי בני הזוג עצמם מאוד מסנוורים בהתחלה.

העצה היא, שאם נתקלים במצב כזה בו הידידים מזהירים מפני נישואין ומרגישים את הבעייתיות שבזיווג, יש לשאול את השאלה: "מהו הדבר המלהיב אותי: מעלותיו של בן הזוג, או החסרונות?" קביעה גלויית-לב, שיסוד המשיכה הוא החסרון, צריכה להדליק נורה אדומה. במקרה שכזה יש לצנן את ההתלהבות ולנסות להתגבר על האהבה ולוותר על בן הזוג הזה.

"אמוציה חזקה בלבד היא בבחינת 'כבדהו וחשדהו', כי אהבה בשל עצמה היא במפורש אינה ראויה לאימון, אם אין עולה בידה להראות גם את ההגיון שבה" (פרופ' דרייקורס, "נישואין — האתגר").

עוד שאלות בענייני שידוכים

האם נכונה הגישה האומרת, שלא כדאי להתחתן עם ה"משודך" הראשון?

אם נתייחס לגישה זאת ברצינות, הרי המסקנה תהיה שבה במידה שנפגש עם יותר בחורים הרי זה משובח, ואין לדבר סוף. תמיד נמצא באחד מעלות שלא היו בראשון, אך יחד עם זה נמצא בו גם חסרונות שלא היו בראשון. לדעתי, קנה המידה הזה איננו מוצדק. בה במידה שבת או בן יודעים בערך מהי הדמות המתאימה להשתלב בחייהם באופן כללי: אדם דתי, אינטליגנטי, בעל מידות וכו' – זאת כבר למעשה מסגרת די רחבה, שצריך רק לשבץ בתוכה את האדם אשר כשנפגשים בו הוא סימפטי, מעניין, ומעורר רצון להפגש אתו שוב ושוב; כלומר, אדם שנעים וטוב להימצא בחברתו. אם נתונים אלה קיימים כבר אצל המשודך הראשון, אפשר בשקט להחליט להתחתן בידיעה שכל השאר יבוא אחר-כך.

לנערה בגיל 16 היה חבר והיא "השתגעה אחריו"; משהתבגרה היא נפגשה עם שני, וביחס אליו אין היא מרגישה את אותו היחס. האם יחסה לחבר השני אינו לקוי?

אהבה זו של גיל 16 היא אהבת נעורים. משתמשים במלים "משתגעת אחריו" וזה נכון, כי הבת איננה מסוגלת אז לאכול, איננה מסוגלת ללמוד, והיא כולה מרוכזת באובייקט האהבה.

ד"ר סגל, בספרו "סוד הנעורים", אומר שאם בת מרגישה כי "נפלה במלכודת אהבה כזאת", כדאי שהיא תשתדל להתרחק מזה כמטחור קשת. זוהי האהבה החולנית ביותר, העלולה להביא לתוצאות שליליות. זוהי אהבה שמקורה, למעשה, איננו באהבה לאדם השני כי אם באהבת האוהב אל עצמו; כולה חוזרת אל עצמה וכולה תלות בשני, יוקרה וכו'. במקרה כזה מציע ד"ר סגל להביא לידי ניתוק קיצוני פתאומי עלידי שריפת כל המכתבים וקריעת התצלומים, כדי שלא תהא אפשרות — ברגע של חולשה — לחזור ולחלום על ה"אליל" הזה.

האהבה האמיתית היא זאת בה מרגישה הבת שקטה, רגועה, בוטחת בעצמה ובוטחת בחבר, ואיננה חוששת שמא יזלזל בה. הבת אמנם מרגישה שהאהבה הראשונה היתה סוערת יותר ומלווה בתופעות שונות של חוסר ריכוז, חוסר תיאבון וכו', אך עליה לזכור שכל ההדגשות ההן היו תופעות חולניות, תולפות, ודווקא האהבה הנוכחית — השקטה, השלוה, המביאה לדאגה לזולת ולהרחבת ה"אני" גם על האדם הנאהב, היא האהבה האמיתית ועם הנישואין תפתח גם המשיכה ההדדית עוד ועוד.

העיקר קובע הן בחיי האישות והן בחיי יום יום, הם ההבנה ההדדית והרצון הטוב.

היסוד לנישואין הוא הבגרות הנפשית, הניגוד הגמור לאגואיזם. לכאורה משתמשים באותו ביטוי: האם אוהבת את הילד, והילד אוהב את אמו. אבל אצל הילד תלויה האהבה בקבלה וברגע שאין הוא מקבל מאמו את מה שהוא רוצה, הוא "ברוגז"; ואילו אצל האם קשורה האהבה בנתינה עם מסירות נפש.

האהבה האמתית קשורה בנתינה, במה שהוא או היא מסוגלים להעניק לשני. כל עוד מבוססת האהבה על קבלה — יתכן שניתן ליהנות ממידה מצומצמת של אהבה ארוטית, אך אין כאן בגרות מספקת בשביל נישואין.

מהן הבעיות בנישואין עם בחור חילוני?

כשבת מתידדת עם בחור חילוני וחושבת על נישואין עמו, שומעים ממנה הרבה פעמים את הנימוקים: שהיא מרגישה עצמה חזקה כדתיותה

ושהיא מקווה לשנות את הבחור במשך הזמן, בעיקר אם הוא מסכים כי המטבח בביתם יהיה כשר וכי השבת תישמר.

לאמיתו של דבר, הבעיות הן מסובכות הרבה יותר.

המהות האנושית נקבעת כמשך 25-20 השנים הראשונות לחיים. לאחר מכן כבר קשה לשנות את האישיות ואת הרגליה ודרכי התייחסותה לעניינים שונים. יש לפעמים שבמשך הזמן אדם משתנה מבפנים, אך אי אפשר לשנות בן אדם. אדם משתנה לפעמים כאשר רצונו הפנימי, התת-הכרתי, הוא באמת חזק מאוד.

אך לא תמיד זה קורה כך במציאות. במקרים רבים חדל הבעל, כעבור זמן מה, לקיים את הבטחותיו ולהתנהג כפי שסוכם ביניהם, ואז מתחילה האשה הדתית ללחוץ על בעלה: שיילך בשבת לבית הכנסת, למשל, דבר שהוא אינו רגיל לעשות ואינו מעוניין להתרגל. או שישתתף בשיעורי תורה ולימוד, כדי להרחיב את אופקיו היהודיים. אז האשה מתחילה לחזור על הדברים פעם ועוד פעם ועוד פעם, וזה הופך "לנידנוד" מרגיז שבמקום לקרב את הבעל לעניין הוא רק משניא אותו עליו עוד יותר, ואף עלול לפעמים, לפגום ביחס האיש לאשתו.

יש הבדל גדול בין בית דתי לבית חילוני. בין צורת השבת של משפחה שאיננה דתית לבין השבת בבית הדתי (כמובן לכל משפחה יש הייחודיות שלה, אך השוני העקרוני הוא גדול). אף אני הופתעתי לא מזמן לשמוע, מפי אורחת חילונית שהתארכה אצלנו בשבת, על מהות השבת אצלם בבית: האם מבשלת בשבת ומנקה באופן יסודי את הבית, כי הרי בשבת אין היא "עובדת"... יש עול של שיעורי-בית ולפעמים המורים אף מעמיסים, "לכבוד שבת", עול נוסף של שיעורי-בית. השבת הופכת להיות המשך ישיר לכל ימות השבוע.

ואילו אצלנו: אתנחתא. הרפיה גמורה. כל הבעיות של ימי השבוע — בעיות חברתיות, כלכליות וכו' — נעלמות. בשבת אין בעיות, אין עול, ומה שציער אותי במשך השבוע לא קיים בשבת שהרי אסור לחשוב על ענייני כסף ועל בעיות מעשיות, שצריך לפתור אותן בימי החול. לאחר הצפירה המבשרת את כניסת השבת כל מלאכה אסורה ובשבת לא מטפלים לא בניקוי יסודי של הבית, לא בהכנת שיעורים ולא בעבודות שטרם הספיקו

לסיימן כמשך השבוע. בהיעדר הרדיו והחדשות שעה שעה — לא קיים בשבת אפילו המתח הפוליטי. כל אחד חי בביתו, עם משפחתו, באוירה המרוממת של שבת-קודש: נחים, קוראים, לומדים (ויש מקפידים לא לקרוא עיתון בשבת ואף לא עיתון דתי), מבקרים ידידים ו"ממלאים את הבטריות" מחדש.

נניח, עתה, שבת נפגשת עם בחור שאיננו יודע מנוחת שבת וקדושת שבת מהן, שמעולם לא חש את ההפסקה הפתאומית של העבודה עם הצפירה ועם הדלקת הנרות, שאיננו יודע טעם של הליכה לבית הכנסת עם הילדים המלובשים לכבוד שבת ושאיננו רגיל לשלחן-שבת, להתרוממות של שבת-מלכתא, כשכל המשפחה יושבת יחד על יד השולחן ואוכלת ארוחה חגיגית והכל שרים זמירות שבת ומשוחחים על חוויות השבוע של כל אחד, על פרשת השבוע או על מה שהתרחש בארץ.

בהיעדר כלים נפשיים לחוש כל זאת יתכן שבחור זה ישמעם. יתכן שהדברים לא ידברו אל לבו ואז, כעבור זמן, הוא יחזור להרגליו הקודמים: לבילויים שהיה רגיל בהם, לנסיעה לים במקום הליכה לבית הכנסת, לצפיה בטלוויזיה, לנסיעה לביקור ידידים וכדומה. הבחורה תתחיל לסבול, הואיל ואצלה היסוד הדתי מושרש עמוק עמוק בנפש וקשה לה להסתגל לשבת שונה מזו שחוותה בבית אביה.

ועם הולדת הילדים, הבעיה מחמירה. חשוב לאשה, שבעלה יקח את הילדים לבית הכנסת, וישב עם כולם על יד שולחן השבת וקשה יהיה לה, קשה מאוד, לראות את בעלה נוסע בשבת מן הבית או יושב על יד הטלוויזיה ומעשן.

שנפגשים עם בחור שהינו משכיל ובעל ידע רב, ובכל זאת — חסרים לו אותם הערכים הדתיים הבסיסיים שבחור דתי יונק אותם עם חלב אמו, ושעל-כן קל לו לעמוד בהם ובחיי היום-יום הדברים הפעוטים, הקטנטנים, קובעים לפעמים יותר מאשר בעיות של מחשבה ואינטליגנציה.

"נישואי נסיון" ו"טהרת המשפחה"

לגבי הבחור החילוני-המודרני זר לגמרי אותו יסוד ראשוני שלנו, לפיו הבעל הוא הגבר הראשון שהבחורה חיה אתו ושלמענו היא שומרת את עצמה, כל כולה. קשה לו להבין שבחברה הדתית מתחנכת הבת כבר מגיל צעיר ביותר לשלוט בעצמה וביצריה, ושכך מתחנך גם הבן. לכן קורה שאותו בחור חילוני תובע לפעמים מחברתו הדתית, במקרה שהם חושבים ברצינות על נישואין בעתיד, כי תחיה עמו תקופה מסוימת "נישואי נסיון", לראות אם הם "באמת" מתאימים איש לרעהו. הוא איננו מוכן להתייחס לגישה הדתית של קדושת יחסי-האישות ומגיב על כך בביטול כאל "חוסר הכרת המציאות המשתנה".

גדול השוני בין גישת היהדות לקדושת חיי האישות לבין גישתם של אלה הדוגלים ב"אהבה חפשית". הם רואים את האדם ראה חומרנית, כגוף בעל יצרים, ומבליטים את ההרגשות החושניות ואת זכותו של האדם לקבוע את ה"מדיניות" שלו כלפיהם. ואילו היהדות רואה את האדם כנברא ב"צלם אלקים", ולפי זה היא רואה את הגוף כבסיס לנפש וקובעת שרוממות הנפש קשורה בשליטה ביצרים, בהתאם להוראות הבורא.

יחסי-אישות שלא במסגרת נישואים מקודשים – אסורים, כי הם מנוגדים למטרה שלשמה ברא אותם הבורא, בעוד שבמסגרת הנישואין והמשפחה

הם קדושים וטהורים ומהווים בסיס להשראת השכינה: "זכו — שכינה ביניהם".

כבר דברנו על הבעיה החמורה במסגרת המשפחה — בעיית קיום מצוות "טהרת המשפחה" שהינן אחד היסודות העיקריים של הדת היהודית, לא פחות משמירת שבת וכשרות. דיני הטהרה משפיעים על קדושת הנפש של ההורים וגם מעצבים את דמותם של הדורות הבאים, ואי קיומם קשור בעונש החמור של "כרת" (כמו העונש על אכילה ביום הכיפורים).

אדם אשר לא התחנך מגיל צעיר לשליטה עצמית ולקיום מצוות, ושנדמה לו כי ה"איסורים" אינם מחייבים אותו, כביכול, יקשה עליו ביותר לקבל על עצמו עול תורה ומצוות דווקא בשטח אינטימי זה, שכאן היצר חזק במיוחד. ואולם בנושא זה עמדתנו ברורה: ללא התנאי של שמירה על חיי-טהרה — אסור להתחתן.